# Ekim Smial'i: **Tolkien ve Gotik**

## Tartışma Soruları

*Gotiğe Giriş*

**1** - Gotik denildiğinde aklınıza neler geliyor? Gotik kültür, estetik veya kurgu hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

**2** - Tolkien evreninde sizce Gotik olan şeyler nelerdir (çok kısa örnekler halinde)?

*Gotik Varlıklar*

**3** - Höyüklü Kişiler, Ölü Bataklıklar, Ölülerin Yolu: Tolkien evreninde ölülerin birçok defa tam olarak geçmişte kalamadığını görürüz. Tarihin ve yerine getirilmeyen yükümlülüklerin geri dönüşü Tolkien için neden önemli olabilir?

**4** - Nazgûl: İnsan krallar kendi benliğini ne zaman kaybetmişlerdir? Olgunun özü fiziksel vücudun kaybı ise, Ölülerin Kralı ile Nazgûl arasındaki farklar nelerdir?

**5** - Ungoliant: Karanlık, ışığın ölümü, doyumsuzluk, boşluk, gibi soyut kavramların vücut bulmuş biçimde zuhur etmesi için nasıl tasvirler gereklidir?

**6** - Tol-in-Gaurhoth ve Beren ve Lûthien öyküsü: Sauron'un kurtadamları, vampirleri ve kendisinin de vampire (ya da yarasaya) dönüşmesinin Tolkien yaratıkları arasındaki yeri nedir?

*Gotik Mimari ve Mekânlar*

**7** - Barad-dûr, Angband, Thangorodrim: Tolkien'in "kötüler" mimarisi bize ne anlatıyor? Minas Tirith, Ortanc, Khazad-dûm Minas Ithil de Gotik mekanlar olabilirler mi, değilse farklar nelerdir?

**8** - Minas Ithil'in Minas Morgul'a dönüşümünde nelerin değişmesi sebebiyle orası "tekinsiz" bir yer olmuş olabilir? Düşmanların varlığı mı?

**9** - Moria'da yaşanan tekinsizlik burada yaşanan felaketten mi kaynaklanıyor?

**10** - Mordor: Gotik mi, yoksa yalnızca tehlikeli mi?

## *Gotik* Nedir?

Gotik, bir düzenin kendi içinde barındırdığı, bastırdığı veya açıklayamadığı karanlığın tekinsiz (*unheimlich*) biçimde yeniden ortaya çıkarak o düzenin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve sınırlarını tehdit ettiği kültürdür.

Köklerine inerek tanımladığımızda "*Eski Yunan'dan köklerini almış Hristiyan Roma (*klasik*) olmayan tekinsiz öteki*" şeklinde niteleyebiliriz: Gotlar adlı halk da, Gotik mimari de, Gotik edebiyat/kurgu da, modern gotik alt kültür de aynı çatı altında tanımlanabilir: Medeni ve düzenli dünyanın dışında tutulmuş olan, aslında kendi geçmişine ait olduğu hâlde yabancılaşan ve tehditkâr bir güç olarak geri dönen, bu yönüyle bir estetiğe sahip olan kültür.

Bu doğası ve tekinsizliği gereği de gotik; karanlık atmosfer ve doğaüstü varlıklar ile doğrudan ilişkili olagelmiş, bunlar zamanla Gotik'in temel unsurları haline gelmiştir. Bu da onu fantezi kültürüyle yakın akraba kılar.

Bir canavarın insana yaşattığı dehşet ve tehlike, veya her bir dirilmiş (*undead*) tek başına Gotik değildir. Aynı şekilde cadıların, siyahlar içindeki kraliçelerin ve karanlık şatoların estetik görünümleri kesinlikle Gotik araçlar olsalar da; Gotik anlatıda sanat, siyah olanın ne zararlar vereceği ya da ne güzellikler sunacağının yanında; bireyin ya da toplumun bastırdığı, medeniyet adına dışladığı veya geçmişte bırakmaya çalıştığı şeyin tekinsiz bir biçimde geri dönüşüyle, onun varlığının geçmiş, kimlik, suç, arzu ve medeniyet hakkında açığa çıkardıkları ile ilgili olarak derinleşir.

Ungoliant, sadece karakterleri ısıracak zehirli bir örümcek değildir; yaratılışta anlamlandırılamaması, Ağaçlar'ın arasında ne işi olduğunu düşünerek rahatsız olmamız, arakno-estetik tekinsizlik oluşu Gotik anlatıyı zenginleştirir.

*Düşünülmeye Değer Bazı Mekanlar*

Moria - Minas Morgul - Isengard - Höyük Yaylaları - Amon Sûl - Thangorodrim - Angband - Barad-dûr - Ölü Bataklıklar - Dimholt Yolu - Taur-in-Gaurhoth - Dol Guldur - Angmar

*Düşünülmeye Değer Bazı Varlıklar*

Höyüklü Kişiler - Nazgûl - Ölüler - Sauron - Ungoliant - Shelob - Gollum (Sméagol olmayan) - Thuringwethil - Sudaki Gözcü - Carcharoth - Draugluin

Gotik edebiyat/kurgu, 18. yy İngiltere'sinde ortaya çıkmış, romantizm ile yakın bir etkileşim içinde ilerlemiş, zamanın faydacı ya da "neşeli" kalıplarının dışına çıkıp akıl, düzen ve güvenliğin karşısında delilik, kaos, doğaüstülük, tekinsizlik gibi kavramları ele almış bir yazın türüdür. Terkedilmiş şatolar, harabeler, mezarlıklar, sisli ormanlar, karanlık ve gece, doğaüstü varlıklar, lanetler gibi kavramların ve manastır ve kiliselerin, yasak ilişkilerin, eski aile sırlarının sıkça karşımıza çıktığı zengin bir edebiyattır. Geçmişin bugüne musallat olduğu, güzellik ile dehşetin, romantizm ile korkunun iç içe geçtiği bu anlatılarda, bilinmeyenin, açıklanamayanın ve geçmişin yarattığı tekinsizlik önemli bir yer tutar.

***The Castle of Otranto* (1764), Horace Walpole**
*The Old English Baron* (1778), Clara Reeve
*The Romance of the Forest* (1791), Ann Radcliffe
***The Mysteries of Udolpho* (1794), Ann Radcliffe**
*The Monk* (1796), Matthew Gregory Lewis
*Wieland* (1798), Charles Brockden Brown
***Frankenstein* (1818), Mary Shelley**
*Melmoth the Wanderer* (1820), Charles Robert Maturin
***The Fall of the House of Usher* (1839), Edgar Allan Poe**
*Wuthering Heights* (1847), Emily Brontë
*Jane Eyre* (1847), Charlotte Brontë
*The Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde* (1886), Robert Louis Stevenson
*The Picture of Dorian Gray* (1890), Oscar Wilde
***Dracula* (1897), Bram Stoker**

*"Neredesiniz?" diye yeniden haykırdı; hem öfkeliydi hem de korkmuştu.*

*"Buradayım!" diye karşılık verdi derin ve soğuk bir ses; sanki yerin altından yükseliyordu. "Seni bekliyorum!"*

*"Hayır!" dedi Frodo; ama kaçıp gitmedi. Dizlerinin bağı çözüldü ve yere yığıldı. Hiçbir şey olmadı, hiçbir ses duyulmadı. Titreyerek başını kaldırdı; tam o sırada yıldızların önünde bir gölge gibi yükselen uzun, karanlık bir siluet gördü. Figür onun üzerine eğildi. Frodo, çok uzaklardan, erişilmez bir mesafeden geliyormuşçasına solgun bir ışıkla parlayan, buz gibi iki göz seçtiğini sandı. Ardından demirden bile daha güçlü ve daha soğuk bir el onu yakaladı. Buz gibi dokunuş iliklerine kadar işledi, kemiklerini dondurdu. Frodo ondan sonra hiçbir şey hatırlamadı.*

Frodo'nun Höyüklü Kişi ile karşılaşması,
Höyük Yaylalarında Sis, Yüzük Kardeşliği

*Toprakların üzerinde uzun bir gölge var, batıya uzatmış karanlık kanatlarını.*
*Kule sarsılıyor; kıyamet yaklaşıyor kralların mezarlarına. Ölüler uyanıyor;*
*Yeminlerini bozanların saati geldi!*

Kahin Malbeth, Ölülerin Yolu hakkında -
Gri Bölüğün Geçişi, Kralın Dönüşü

*Bir vadide yaşardı ve orada, dağların arasındaki bir yarığa kara ağlarını ören, korkunç suretli bir örümcek olarak şekil bulmuştu. Bulabildiği bütün ışığı içine çekiyor, sonra onu boğucu karanlığın kara ağları hâlinde yeniden örüyordu. Öyle ki sonunda yuvasına artık hiçbir ışık ulaşamaz olmuştu; ve o, açlıktan kıvranıyordu.*

Ungoliant hakkında,
Valinor'un Kararışına Dair

*Meraklısına*

Çokça geniş bir konu olarak Gotik kültürde, Gotik edebiyat/kurgunun kendine özgü karanlık ve tekinsiz atmosferiyle, Gotik dil, Gotik mimari gibi kavramlar arasındaki bağ ilk bakışta pek belirgin görünmeyebilir. Sözgelimi bu belgede Gotik-Alt-Kültür'e de -doğal olarak- hiç değinmeye gerek duyulmamıştır.

Ancak aslında *Gotik Nedir?* başlığında da değinildiği üzere, bu kültürün izini geçmişe doğru sürdüğümüzde karşımıza doğrudan Got halkının ve dolayısıyla dilinin çıktığı görülür. Bu noktada, büyük bir dilbilimci olduğu için Profesör'ün "Gothic Language" ile olan ilişkisine de değinmekte fayda var. Nitekim Got dili üzerine çalışmalarıyla tanınan Joseph Wright, Tolkien'in Oxford'da öğrencilik yaptığı yıllarda kendisinden oldukça etkilendiği bilinen profesörlerden biridir. Dahası Tolkien'in Got diline hakim olduğunun bir başka göstergesi de, 1936 tarihli *Songs for the Philologists* adlı derlemede yer alan tek Gotça şiirin de kendisine ait olmasıdır.

| | |
|---|---|
| Brunaim bairiþ Bairka bogum | The birch bears fine |
| laubans liubans liudandei, | leaves on shining boughs, |
| gilwagroni, glitmunjandei, | it grows pale green and glittering, |
| bagme bloma, blauandei, | the flower of the trees in bloom, |
| fagrafahsa, liþulinþi, | fair-haired and supple-limbed, |
| fraujinondei fairguni. | the ruler of the mountain. |

Bu dil, klasik Latin kültüründen sonra "başka bir kültür" olarak inşa edilmeye başlanan Avrupa mitleri ve sözlü yazın dünyasında önemli bir yeri olan, bu anlamda "klasik Roma'nın dışına çıkma" anlamındaki ilk öğelerden biri olarak Gotiğin başlancıdır.
Üstelik burada Tolkien'in övdüğü huş ağacının bile Gotik bir tür olduğu tartışılabilir.